

148. ACHTERUITGAAN, TERUGDEINZEN, TERUGWIJKEN, AFDRUIPEN.

Zich van iemand of iets, dat men eerst genaderd is, weder verwijderen.

Achteruitgaan is zich in achterwaartse richting bewegen, hoewel het streven voorwaarts is, en terwijl men het oog steeds gericht houdt op het doel dat men weder wenst te bereiken.

Terugdeinzen drukt daarbij de gedachte uit, dat de handeling plotseling geschiedt, hetzij door onverwachte tegenstand, hetzij uit vrees of ontzag.

Terugwijken geeft te kennen, dat men zich in veiligheid stelt door zich te verwijderen.

Afdruipen is zich onopgemerkt verwijderen, zich stilletjes weg-pakken, uit vrees voor gevaar of ongelegenheid, met het bijdenkbeeld van lafhartigheid.

*Zulk **achteruitgaan** heet met glorië voorwaarts streven.*

*Een moorddadig vuur van kanon en klein geweer deed de Nederlandse bataljons het eerst **terugdeinzen**.* (BOSSCHA)

*De aanvallers moesten **terugwijken**, wilden zij niet allen gedood worden.*

*De lafhartigheid van zoveel kapiteins, die in 't duister van de nacht **afdropen** en doorgingen. Vrijwilligers, die, als zij het werk een ogenblik hadden aangezien, stilzweigend weder **afdropen**.*

149. ACHTERVOEGSEL, UITGANG.

Achtervoegsel is een letterklank of lettergreep, die zelf geen woord is, maar achter een woord of woordstam gevoegd wordt om een nieuw woord te vormen.

Uitgang had vroeger dezelfde betekenis, maar wordt thans alleen nog gezegd van de letters of lettergrepen, die tot de buiging van een woord behoren.

*Door afleiding verstaat men de vorming van nieuwe woorden door middel van voor- en **achtervoegsels**. Verkoopbaar is gevormd door de stam van het werkwoord verkopen en het **achtervoegsel** baar.*

*Zij wandelden is gevormd door de stam van het werkwoord wandelen en de **uitgang** den.*

150. ACHTING, HOOGACHTING, HOOGSCHATTING, EERBIED, ONTZAG.

Gevoel, dat wordt ingeboezemd door iemands meerderheid.

Achting, en de blote versterking hiervan, **hoogachting**, is de waardering van iemands zedelijke waarde of verdiensten; naarmate deze waardering groter wordt, stijgt ook het gevoel, dat men voor hem koestert: **achting** wordt dan **hoogachting**.

Hoogschatting verschilt hiervan in een essentieel punt: wel geeft het ook, en zelfs nog uitdrukkelijker, het op hoge prijs stellen van een persoon te kennen; wel onderstelt het evenzeer, dat de goede dunk gegrond is op de loffelijke hoedanigheden, die men iemand toekent, maar het sluit niet noodzakelijk een gunstige gezindheid in jegens de persoon, met de daaruit voortvloeiende wijze van bejegenen.

De **hoogschatting** ziet meer op het oordeel, de **hoogachting** op het gevoel; de eerste is meer objectief, de laatste subjectief. De eerste kan vererender zijn dan de laatste, maar zij blijft altijd koeler en heeft minder behoefte om zich in woorden of daden te uiten.

Eerbied kan men in zijn binnenste voelen, ofwel alleen uiterlijk tonen. In het eerste geval is **eerbied** de hoogste mate van **hoogachting**, gepaard met de bescheiden erkenning van eigen minderheid; in het laatste geval is het de hulde en eer, die men iemand bewijst om zijn jaren, zijn rang of stand; de **hoogachting**, ja zelfs de **achting** kunnen hierbij geheel ontbreken.

Ontzag is de eerbied, die ons vervult jegens hen, die over ons gesteld zijn, en door wie wij ter verantwoording kunnen geroepen worden voor onze tekortkomingen en overtredingen: voor God, de overheid, zijn ouders of meerderen in het algemeen.

***Achting** is de vrucht der verdiensten, die wij in anderen ontdekken. Elk onzer stelt doorgaans zeer veel prijs op de **achting** en het goed gevoelen der mensen.*

*Uw zuster bemint haar met een ware **hoogachting**. De onbepaaldste **hoogachting**.*

*Minzaamheid sluit bij een vorst de **hoogschatting** van zijn eigen voorrechten niet uit. Om meer **hoogschatting** voor onze dichter te verwerven.* (ROOSES)

*Dat ge in mijn ogen meer dan de **achting**, dat ge de **eerbied** waardigt zijt van alle weldenkenden. Ik heb **eerbied** voor hem, dat hij zich na mijn weigering zo waardig tegen mij heeft gehouden.* (COUPERUS)

*Een eeuw zonder **eerbied** of **ontzag** voor de adel van de oude dag. Geen wonder dat de raadpensionaris **ontzag** voor hem toonde. Het **ontzag** van de heer L. voor goddelijke en menselijke wetten is zelfs zo groot dat zijn fantasie er door aan banden gelegd wordt.*

151. ACHT SLAAN, ACHT GEVEN.

Opmerksaamheid schenken met het doel om te leren kennen, of om te weten wat er voorvalt.

Acht slaan op iemand of iets is gewoon zijn aandacht er op vestigen.

Acht geven duidt meer op langere duur en nauwkeurigheid, met het doel om te leren of kennis op te doen.

*Zodra hij er **acht** op sloeg, zag hij het duidelijk. Ik merkte niet, dat hij er **acht** op sloeg. De eerste maal had hij er niet bepaald **acht** op geslagen. Geef **acht** op hetgeen ik u zeggen zal. Hij werd te veel afgeleid, om op alles behoorlijk **acht** te geven. Ik zal er eens goed **acht** op geven.*

152. ADEL, ADELDOM, ADELSTAND.

Deze drie woorden verschillen weinig in betekenis, meer in het gebruik.

Adel is het algemene woord, dat het ruimste begrip vertegenwoordigt en daarom ook het meest geschikt is voor overdrachtelijke en dichterlijke toepassing.

Adeldom stelt de hoedanigheid voor in betrekking tot de persoon wie zij betreft: het is meer het bezit van de rang, dan de rang zelf.

Adelstand is de stand der edelen, in tegenstelling met andere maatschappelijke standen.

*Eigenlijke **adel** en overgeërfsde titels zijn bijna overal in het Oosten onbekend. 't Puik van Vlaandrens **adel**.*

*Het strekt hem tot roem, dat hij zijn **adel**dom van zich zelve had. (BRANDT) Vreemde **adel**dom kan door geen Nederlander worden aangenomen. (Grondw.) De koning verleent iemand **adel**dom.*

*Iemand in de **adel**stand verheffen. Aan de **adel**stand zijn in sommige landen nog grote voorrechten verbonden.*

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

